

DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**ÖRGÜN EĞİTİMLE BİRLİKTE HAFIZLIK İMAM HATİP ORTAOKULLARI
-VİZYON BELGESİ-**

Ankara - 2016

GİRİŞ

Geçmişten bugüne İslam coğrafyasında ve özellikle ülkemizde Kur'an'ı Kerim'in öğrenilmesine, okunmasına ve ezberlenmesine olan ilgi en yüksek seviyede olmuştur. Bugün, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir çok Kur'an Kursunda halen binlerce öğrenci Kur'an'ı hıfz etmek için eğitim görmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları yönetmeliği Madde 32/4 kapsamında ortaokul seviyesindeki öğrencilerimize Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an Kurslarında bir (1) yıl hafızlık eğitiminden yararlanma hakkı tanınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatip ortaokullarında örgün eğitimle birlikte hafızlık projeleri geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır.

2016-2017 Öğretim yılında Genel Müdürlüğümüze bağlı olarak “örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi” uygulayan 17 imam hatip ortaokulu bulunmaktadır.

Genel Amaçlar

Bu vizyon belgesinde belirtilen uygulamalarla örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi uygulayan “proje okulu” imam hatip ortaokullarındaki öğrencilerin hafızlık eğitimi almalarını desteklemek için mesleki, akademik, sosyal, kültürel, sportif ve ahlâkî gelişmelerinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin;

1. Öğrencilerin Kur'an'ı Kerim'i hıfz etmelerini, Kur'an-ı Kerim'in ana konularını bilmelerini, dînî ve ahlâkî sorumluluklarının bilincinde olmalarını ve din hizmetleri ile ilgili temel becerileri kazanmalarını,
2. Zihinsel ve sosyal yeteneklerini geliştirmeyi, akademik başarılarını artırmayı, ilgi ve kabiliyetlerine göre musiki becerilerini geliştirmeyi ve sportif alanlarda gelişmelerini,
3. İnsanlığa ve topluma katma değer üretebilen, okuyan, düşünen, tartışabilen; sosyal ilişkileri gelişmiş, kişi, grup ya da topluluklar arası yaşanan problemlere çözümler üretebilen, kendine ve değerlerine güvenen, liderlik becerisine ve evrensel değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerini,
4. İlgi ve kabiliyetleri doğrultusunda daha donanımlı, özgüvenleri yüksek, kendi medeniyet değerlerimizin farkında olarak yetişmelerine ve ortaöğrenime hazırlanmalarına katkı sağlamak,
5. Hafızlık eğitiminin erken yaşta verilmesinin avantajlarından yararlanılması, öğrencilerin yıl kaybının önüne geçilmesi, örgün eğitimin imkanlarından uzak kalmaksızın temel eğitimden ortaöğretime geçişte öğrenci ve veli beklentisinin karşılanması ve bir üst öğrenim kurumuna akademik açıdan hazırlanmaların sağlanması planlanmıştır.

Temel İlkeler

1. Bu vizyon belgesi, örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi uygulanan okullarda, 13/08/1982 tarih ve 17781 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu ile bu kanuna istinaden hazırlanan 30/10/1983 tarih ve 18206 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan (Değişik: **10.10.2012/28437**) MEB Okul Pansiyonları Yönetmeliği, 1 Eylül 2016 tarih ve 29818 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği” çerçevesinde ilke, metot, amaç, uygulama, değerlendirme birliğini sağlamayı esas alır.
2. Bu vizyon belgesinin uygulanmasında il/ilçe milli eğitim müdürlükleri ve müftülükleri ya da projeyi uygulayan okul ile Kur’an kursu arasında protokol yapılır. Okullarda ve Kur’an kurslarında ilgili derslerde ve hafızlık eğitiminin uygulanmasında işbirliğine gidilir. Öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı istişareleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı mevzuatları çerçevesinde karşılıklı kadro ve program desteği verilir.
3. Örgün eğitimle birlikte hafızlık projesinin aşamaları şöyledir:
 - a. **Öğrenci Seçimi Aşaması:** İlkokul 4. sınıfı bitiren öğrenciler arasından hafızlığa kabiliyeti olan öğrenciler proje imam hatip ortaokulu müdürlüğünün başkanlığında oluşturulan bir komisyon tarafından Haziran-Temmuz ayında seçilir. İlkokulu bitirenler akademik düzey, Kur’an-ı Kerim okuma düzeyi, ezberleme-yorumlama kabiliyeti ve genel yetenek düzeylerini ölçen yazılı sınavla alınabilir. Sınavla ilgili esaslar ayrıca bildirilecektir.
 - b. **Hafızlık Ön Hazırlık Eğitimi Aşaması:** Komisyonca belirlenen kriterlere göre seçilen öğrenciler yaz dönemi en az bir ay hafızlık ön eğitimi programında yoğunlaştırılmış Kur’an eğitimi alırlar. Sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılırlar. Bu aşama hafızlık eğitimi alacak öğrenciler için olmazsa olmaz dönemdir.
 - c. **Hafızlığa Hazırlık Aşaması:** 5. Sınıfa kaydolun öğrencilere İmam Hatip Ortaokulları Haftalık Ders Çizelgesi’nin 4. Maddesi gereğince haftada dokuz (9) saat Kur’an-ı Kerim dersi verilir. Bu derse yukarıda belirtildiği gibi “Kârî ve Mukrî / Okuyucu ve Okutucu” vasıflara sahip öğretmenlerin girmesi şarttır. Hafızlığa hazırlık süreci en geç o yılın Mart ayı sonuna kadar bitmelidir.
 - d. **Hafızlık Başlangıcı Aşaması:** Hafızlığa hazırlık sürecini tamamlayan öğrenciler 5. Sınıfın Mart/Nisan ayında hafızlık yapmaya başlarlar. Okuldaki öğretmenlerine veya işbirliğine gidilen Kur’an Kursu öğreticisine ilk on cüzün sonundan her gün bir sayfa ezber vermeye başlarlar. (Hafızlık süreci 10+10+10 cüzün tamamlanması şeklinde olması tavsiye edilir. Bu sitemde öğrenciler önceki ezberleri daha çabuk hatırlayacak, hafızlıklarının yarıda kalması durumunda Kur’an’ın 1/3’ünü sure sırasına göre

ezberlemiş olacaktırlar. Bu sistemde önceki ezberlerin tekrarı ise şöyledir: İlk on cüz tamamlandıktan sonra 11. Cüzün son sayfasını ezberleyen öğrenci birinci cüzün son beş sayfasını ezberlere tekrar eder. 12. Cüzün son sayfasını ezberlediğinde 2. Cüzün son beş sayfasını ezberlere tekrar eder. Sistem bu şekilde devam eder.)

- e. **Hafızlık Yapma Aşaması:** Hafızlığa başlayan öğrenciler 6. Sınıfta Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları yönetmeliği Madde 32/4'e göre okula bir (1) yıl ara verirler ve işbirliği yapılan Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an kursunda hafızlık sürecini tamamlarlar. Bu öğrencilerin en fazla on beş (15) ay bir süreleri olacağı için hafızlıklarını tamamlamaları planlanır.
 - f. **Hafızlık Pekiştirme Aşaması:** 6. Sınıfta ara veren ve o yılın Haziran ayında ilgili yönetmeliğe göre sınava girerek sınıfını geçen "Hafız Öğrenciler" 7. Sınıfa devam ederlerken haftalık ders çizelgesinin 4. maddesine göre haftada 9 saat Kur'an-ı Kerim dersi alırlar ve hafızlıklarını o yıl içerisinde pekiştirirler. Bu öğrenciler 8. Sınıfta da pekiştirmeye az az aldıkları sayfalarla devam ederler.
4. İmam Hatip Okulları Haftalık Ders Çizelgesine <http://dogm.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/icerik/11> linkinden ulaşılabilir.
 5. **Haftalık Ders Çizelgesi 4. Madde şöyledir:** (Değişik 19/ 09/ 2016 tarihli ve 66 sayılı TTKB kararı) 5, 6 ve 7. sınıflarda, Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi, yabancı dil, Kur'an-ı Kerim, Arapça, Hz. Muhammed'in hayatı ve temel dinî bilgiler derslerini (29 ders saati) almak kaydıyla, imkân ve şartları uygun olan okullarda isteğe bağlı ve zorunlu ders saatine ilave olarak haftada 7 ders saatine kadar yabancı dil veya Kur'an-ı Kerim dersi verilebilir. Bu uygulamayı yapan okullarda, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilmiş ve uygulanmakta olan yabancı dil ve Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programlarına dayalı olarak dersin zümre öğretmenler kurulunca hazırlanan öğretim programları uygulanabilir. Ayrıca, yabancı uyruklu öğrenciler için açılan 5, 6 ve 7. sınıflarda ise 7 ders saatine kadar ilave Türkçe dersi verilebilir. Bu derste öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilmiş ve uygulanmakta olan Türkçe dersi öğretim programına dayalı olarak dersin zümre öğretmenler kurulunca hazırlanan öğretim programı uygulanabilir.
 6. Yine aynı çizelgenin 5. Maddesi gereği "isteyen okullarda dokuz (9) ders saatine kadar okul ve çevrenin şartları ile öğrencilerin bireysel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak; sanat etkinlikleri, sportif çalışmalar, sosyal ve kültürel etkinlikler ile her türlü eğitici faaliyetlerin gerçekleştirilmesi okul yönetiminin kararına bağlı olarak uygulanabilir."
 7. Yukarıda belirtilen sistemle öğrencilerin akademik öğrenmeden ve sosyal ortamdan ayrılmadan, yıl kaybı olmadan hafızlıklarını tamamlama ve pekiştirme süreçleri tamamlanmış

- olacaktır. Öğrencilerin, hafızlıklarını altıncı sınıfın sonunda tamamlamaları esastır. Ancak hafızlığını bitiremeyen öğrencilerin 7. sınıfta hafızlıklarını bitirmeleri sağlanır.
8. Okullar, öğrencilerin durumlarına göre hiç ara vermeyebilir ya da 7. Sınıfta da ara verebilirler. Fakat burada önerilen sistem en ideal olanıdır. Bu sistemin dışında yapılan uygulama ile başarılı olmayan okulların projesi iptal edilir.
 9. Hafızlık için seçilerek alınan fakat hafızlık eğitimi almayan öğrenciler velileri ile görüşülerek başka bir okulda, mümkün değilse buldukları okulda devam ederler. Yine haftada 9 saat Kur'an dersi verilir ve Kur'an ağırlıklı bir program uygulanır.
 10. Altıncı sınıfta program kapsamına alınan öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği Madde 32/4 kapsamında okula bir yıl ara verebilirler. Ara veren öğrenciler kayıtlı oldukları Kur'an kursunda hafızlık eğitimlerine devam ederler. Bu süreçte okula ara veren öğrenciler için Kur'an kursu tarafından Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Teknoloji ve İngilizce derslerinden takviye yapılır.
 11. Bu okullara öğrenciler, belirlenen kontenjan sayısına ve puan üstünlüğüne göre yerleşirler. Her yıl okula alınacak öğrenci sayısı toplamda 100'ü geçmez. Sınıf mevcutları en fazla 24'tür.
 12. Kur'an-ı Kerim derslerinde hafız öğretmenlere, Kur'an kıraati düzgün olan, tashih-i huruf seminerlerine katılmış öğretmenlere öncelik verilir. Bu vasıflarda öğretmen bulunmadığı takdirde Kur'an kursu öğreticileri veya din görevlilerinden ilgili mevzuat çerçevesinde yararlanılır.
 13. Bu okullarda Kur'an-ı Kerim derslerinin ilk saatlere verilmesine özen gösterilir.
 14. Eğitim-öğretim yılının ilk haftasında okula uyum (oryantasyon) programı uygulanır. Bu programda; Türk eğitim sistemi, eğitimin gayesi ve birey, toplum, devlet ve dünya için önemi, imam hatip liseleri ve tarihi serüveni, imam hatip okullarının işlevi ve yetiştirdiği insan modeli, yukarıda verilen çerçevede "Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi" nin özel ve genel amaçları; okulun fiziki imkanları, öğretim kadrosu, yıl içerisinde gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri ve sosyal kültürel etkinlikler hakkında bilgilendirme yapılır. Öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini tanımaları ve tanışmaları gerçekleşir.
 15. Örgün eğitimle birlikte hafızlık eğitimi veren okullarda eğitim-öğretimin geliştirilmesi ve sosyal etkinlikler kapsamında çevrede bulunan yükseköğretim kurumları, il veya ilçe müftülüğü, gençlik ve spor il veya ilçe müdürlükleri, il kültür ve turizm müdürlükleri, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, spor kulüpleri ile diğer resmî ve özel kurum veya kuruluşlarla iş birliği yapılarak her türlü araç-gereç ve diğer imkânlardan yararlanılması için çaba gösterilir.
 16. Örgün eğitimle birlikte hafızlık eğitimi veren imam hatip ortaokulları, hafızlık eğitimi alanında gündüzlü veya yatılı 4 yıl eğitim öğretim yapılan okullardır. Bu okullarda eğitim gören

- öğrenciler, okulda pansiyon varsa pansiyonda, pansiyon yoksa okulun bulunduğu il veya ilçede Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir kursta yatılı olarak kalabilirler.
17. Genel Müdürlükçe, her bir öğretim yılında proje okulu müdürleri ile dönem başlarında olmak üzere en az iki toplantı gerçekleştirilir.
 18. Her bir proje okulu, en az bir üniversite, müftülük, Kur'an kursu ya da ilgili STK ile işbirliği içinde olur. Bu okullarda, MEB Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları yönetmeliğinin 17. maddesi dikkate alınarak akademik danışma kurulu oluşturulur. Akademik danışma kurulu başkanları ve temsilci öğretim üyeleri ile yılda bir (1) defa Genel Müdürlük koordinesi ile ülke genelinde çalışma toplantısı yapılır.
 19. Projenin uygulanmasında maddi ve yerel imkanlardan yararlanmak ve hedeflenen amaçları gerçekleştirmek için üniversiteler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle işbirliği yapılır. Uygulanan proje ve program kapsamında ortaya çıkan bütçe kalemleri ilgili çözüm ortakları ile temin edilir.
 20. Projeyi uygulayan okullarda vizyon belgesinin 7. maddesinde belirtilen danışma kurulu tarafından bu projeyi koordine etmek üzere Okul Müdürü'nün başkanlığında "Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi" için bir koordinatör öğretmenin yer aldığı ve okul müdürünün uygun gördüğü öğretmenlerin de bulunduğu en fazla beş kişiden oluşan "Proje Yürütme Komisyonu" kurulur.
 21. Okullarda zümre odalarının dışında imkanlar dahilinde "Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi" odası tahsis edilir. Bu odada ilgili alan öğretmenleri, koordinatör ve danışman Kur'an kursu öğrencileri, akademisyenler ve gerektiğinde öğrenciler çalışmalar yaparlar.
 22. Okullar her dönem sonunda uyguladıkları eğitim programları ile ilgili izleme ve değerlendirme süreçlerine dahil olurlar. Bu süreçler, Genel Müdürlükçe hazırlanan elektronik ortamdaki değerlendirme yöntemiyle gerçekleştirilir.
 23. Proje kapsamındaki öğrencilerin Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne uygulamaya konulan "Dost Kitaplar/Kitap Dostları: Okuyan 7'ler" projesi kapsamındaki kitap okuma takımlarına dahil olması zorunludur.
 24. Proje kapsamındaki öğrencilerin okul içerisinde gerçekleştirilecek olan ilk 10 cüz, Yarım hafızlık, tam hafızlık veya son 10 cüzden gerçekleştirilecek hafızlık yarışmasına katılımları zorunludur. Bir öğrenci dört (4) yıl içerisinde mutlaka bir (1) defa tam hafızlıktan sınava/yarışmaya katılmak zorundadır.
 25. Öğrencilere eğitim öğretim yılı sonlarında yaz programları uygulanır. Yaz programlarının süresi en az 3 hafta olur ve programda seminerlerin yanı sıra İngilizce veya Arapça dil eğitimi desteği de verilir. Yaz dönemi uygulanacak programların içeriği ve çalışma takvimi Genel Müdürlükçe belirlenir.

26. “Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık” projesi uygulayan okullarda öğrencilerin Temel İslam Bilimleri ile sanat dalında ilgi duydukları alanlara yönelik ve yeteneklerinin keşfedilmesine imkan veren sosyal kültürel etkinlikler gerçekleştirilir. Sinema, belgesel filmler, drama etkinlikleri, sosyal sorumluluk projeleri, bilim fuarları, münazaralar ve sportif faaliyetler vb. etkinliklere dahil olurlar. Her okul Ekim ayı içerisinde söz konusu etkinlikler için yıllık çalışma takvimini hazırlar ve Genel Müdürlüğe gönderir.
27. Yetiştirme ve Destek Kursları ile öğrencilerin alan derslerine yönelik derslerde takviye yapılır. Bu takviyeler hafta içi ve hafta sonları çok etkin bir şekilde uygulanır. Hafta sonu açılan kurs programları ile hafta içindeki dersler arasındaki uyum okul idarelerince planlanır.
28. Projenin gerçekleşmesi için okullarda öğrencilerin aktif olduğu bir öğrenme ortamı oluşturulur. Çalışmaların verimli bir şekilde yürütmesi için standartlara uygun salon, kütüphane, okuma salonu, laboratuvar, kiraat odası, Ezber yapma mekanları, zümre odaları, atölyeler vb. eğitim ortamları hazırlanır.
29. Okullar her dönemin sonunda projenin veya programın uygulanmasına ilişkin görüş ve önerileri, yapılan faaliyetleri, özgün uygulamaları, elde edilen kazanımları ve yeni uygulamalara ait önerileri içeren bir raporu hazırlayarak en geç ara tatilin birinci haftasında Genel Müdürlükte olacak şekilde elektronik ortamda gönderir. (Dönem raporları için belirlenen şablon okullara Genel Müdürlükçe gönderilecektir.)
30. Proje uygulayan okullardan hafızlarımızın akademik başarı ve proje İmam Hatip Liselerini kazanmaları beklentisi ön planda olacaktır. Akademik başarının somut göstergesi Proje İmam Hatip Liselerine, Fen veya Sosyal Bilimler Liselerine öğrenci yerleştirme oranı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle gerek hafta içi derslerde, gerekse Yetiştirme ve Destek Kursları ile öğrencilerin temel eğitimden ortaöğretime geçişte başarılı olacak şekilde hazırlanmasına dikkat edilecek ve eğitim programları hazırlanacaktır.
31. Örgün eğitimle birlikte hafızlık eğitimi veren kurumlarda eğitim gören öğrencilerin kaldıkları kursla ilgili hususlarda Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ile Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi hükümleri uygulanır.
32. Pansiyonu olmayan okulların öğrencileri Kur’an kurslarında kalabilirler. Hafızlık için ara veren öğrencilerin okul pansiyonunda kalması mümkün değildir. Mutlaka bir Kur’an kursu ile işbirliğine gidilmeli ve öğrenciler orada eğitimlerini sürdürmelidir. Zorunluluk hallerinde konu tekrar müzakere edilecektir.
33. Örgün Eğitimle Birlikte hafızlık projesi uygulayan okullar, aşağıda belirtilen etkinlikler çerçevesinde Kur’an öğretimi ve ezberinde lafız-mânâ bütünlüğü hususunda Kur’an kursları ile de müşavere olarak çalışmalar yapacaktır.

KUR'AN ÖĞRETİMİNDE HAFIZLIĞINDA LAFIZ- MÂNÂ BÜTÜNLÜĞÜ

Kur'an Öğrenmedeki ve Öğretmedeki Gayemiz Nedir?

Kur'an-ı Kerim sadece okunan bir kitap değildir. O, aynı zamanda İslam inanç, ibadet, ahlak, muamelat, ukubât vb. konuları da içeren ilâhî metnidir. Kur'an'la irtibatlı olmak, onun getirdiği hayat ölçülerini benimsemek, uygulamak ve ayetlerini tefekkür etmek gerekir. Bu bakımdan onun içeriğinin yani anlamının da öğrenilmesi gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerimin içeriği doğrudan bilgilenme sürecini tecrübe etmeyi, öğrenen bireyde evreni, olayları, olgu ve değerleri Kur'an eşliğinde özümsemeyi ve ahlâken olgunlaşmayı sağlayacaktır. Kur'an-ı Kerim'i içeriğinden haberdar olmaksızın sadece yüzünden veya ezbere okumak tam ve ideal bir okuma değildir. Kur'an öğrencisinin, hiç anlama çabası harcamadan, üzerinde düşünmeden ve kendi kişisel gereksinimleri ve ilgileri açısından değer üretme kaygısı taşımadan Kur'an-ı Kerim metnini sadece Arapça ve tecvit kurallarına göre okuyabilmesi yeterli değildir.¹

Kur'an ayetlerinin meallerinin öğrenilmesi de ihmal edilmemelidir. Kur'an-ı Kerim'in anlamını da doğru ve güzel bir Türkçe ile öğrencilere aktarmak Kur'an kıraatını tamamlayan bir unsurdur. Kur'an-ı Kerim lafzıyla ve manasıyla bir bütün olarak Allah kelmidir. Onu öğrenmek ve okumaktan maksat anlamak ve kılavuz edinmektir. Anlaşılmayan bir kitabın kılavuz edinilmesi mümkün değildir. Kur'an ayetleri kelimelerden oluşan kısa veya uzun cümleler ya da cümle gruplarıdır. Anlamı ifade eden lafızlardır. Lafızlar ise mânânın kılıfidir. Lafzın kayması anlam kaymasına sebep olacaktır. Dolayısıyla ancak lafız ve anlam bütünlüğü korunarak **Kur'an'ın korunmuşluğu** gerçekleşebilecektir.

Sevgili Peygamberimizin **“Sizin en hayırlılarımız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir”** hadisini sadece lafız öğretimine indirgemek yanlıştır. Anlaşılmak için indirilen, nasıl anlaşılacağı ve uygulanacağı Sevgili Peygamberimizin örnek uygulamaları ile gösterilen bir kitabın **sadece kıraat/tilavet olunan bir kitap olarak algılanması, Kur'an'ı öğrenme ve okumaya gösterilen ihtimamın onu anlamaya gösterilmemesi Kur'an'ın anlaşılma(ma)sı açısından düşündürücü bir husustur.**

Kur'an-ı Kerim'in indiriliş gayesini vurgulayan birkaç ayet-i kerimeyi tekrar zikrelelim:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ

¹ İmam Hatip Liseleri Kur'an-ı Kerim Dersi Programı, MEB, 1999.

“Bu Kur’an çok mübârek bir kitaptır. Onu sana indirdik ki âyetlerini düşünsünler ve aklı selim sahipleri öğüt alsınlar.”²

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“İşte bu, indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Öyleyse ona uyun ve sakının ki, merhamet olunabilirsiniz.”³

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ وَنَزَلْنَاهُ تَنْزِيلًا

“Biz onu, Kur'an olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (âyet âyet, sûre sûre) ayırdık; ve onu peyderpey indirdik.”⁴

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ وَيَلْعَلُّمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

“İşte bu (Kur'an); kendisiyle uyarılınsınlar, Allah'ın ancak bir tek ilah olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara (gönderilmiş) bir bildiridir.”⁵

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

“Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?”⁶

Kur'an eğitimindeki gayeyi beş maddede özetlemiştik. (öğrenmek, okumak, anlamak, yaşamak, öğretmek). Bu beş maddeyi dikkate aldığımızda ayet-i kerimeler ışığından hareketle Kur'an öğretimi ve öğreniminden gayenin son üç madde için olması gerektiği âşikardır. Burada belirtilen ilk iki madde araç, son üç madde ise amaçtır. Fakat şu bir gerçektir ki, ilk iki maddeye gösterilen hassasiyet son üç maddeye gösterilmemektedir. Bu bağlamda ilk derslerde Kur'an öğreniminden gayenin ne olduğunu bu beş kavram üzerinden açıklamalı ve öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak bir beyin fırtınası yapılmalıdır. Onlarda Kur'an'ın anlaşılacak, yaşanmak ve insanlara ulaştırılmak için indirildiğine dair bir farkındalık oluşturulmalıdır.

- Kur'an-ı Kerim niçin okunuyor?
- Kur'an-ı Kerim'i niçin okumalıyız?

² Sâd Sûresi, 29. ayet

³ En'am Suresi, 155. ayet

⁴ İsra Sûresi, 106. ayet

⁵ İbrahim sûresi, 52. ayet

⁶ Muhammed Sûresi, 24. ayet

Kur'an Öğretiminde Lafız-Mânâ Bütünlüğünün Esas Alınması

Lâfız-mânâ bütünlüğünü esas almak Kur'an'ın anlamının "hikmetli" bir şekilde öğretilmesidir. Bu yaklaşım, Kur'an'ın indiriliş amacına ve sürecine uygun olan en güzel eğitim anlayışıdır. Kur'an'ı öğrenen öğrencilerin seviyelerine göre anlam desteği ile okudukları veya ezberledikleri ayetleri anlamaları, onlarda davranış değişikliğine ve Kur'an ahlakının kazandırılmasına sebep olacaktır. Bu süreçte "hikmet"le öğretim, yani öğrencilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda, algı ve yaş seviyelerine göre Kur'an'ın muhtevasından öğretmek de esastır. Bunun için öncelikle; ilk nesil gibi kur'an'a yaklaşmak Kur'an'ı öğretmek ve öğrenmek gerekir.

Burada öncelikle Kur'an'ın indiği çağın nesli, ilk nesil olan Sahabe-i Kirâm'ın Kur'an'a yaklaşımı ve Kur'an'ı Peygamberimizden alma gayretlerini düşünmeliyiz. Merhum Seyyid Kutub ilk nesil ile bizim Kur'an'a yaklaşımımız arasında önemli bir fark olduğunu işaret eder:

"İlk nesil, Kur'an'ı öğrenmek ve en kısa zamanda gereğini yerine getirme gayreti içerisinde olurken biz Kur'an'dan bilgimizi ve kültürümüz artırma gayreti içerisinde olmayı öncelemekteyiz. Ya da lafzın öğrenim ve öğretimine odaklanarak mânâyı ve mesajı ötelemekteyiz."

Sevgili Peygamberimiz, Kur'an'ın davranışlara etki etmesini önceliyordu. Kendisi de Kur'an ahlâkına sahip olup, yaşayan Kur'an idi. Bu nedenle, Kur'an ahlâkı ancak metin ve mânâ bütünlüğü ile kazandırılabilir. Sahâbe-i Kirâmdan Cündeb b. Abdullah'ın ergenlik çağında Kur'an öğrenenlerle ilgili şu tespiti bu anlamda pek mânîdardır:

"Ergenlik çağına yeni geldiğimiz yaşlarda Peygamberimizden önce imanı sonra da Kur'an'ı öğrendik, Sonra da Kur'an'la imanımızı artırdık."⁷

İmân'ı öğrenmek bir bilgi ve bilinç birlikteliğini, bilişsel (zihin) ve duyuşsal (gönül, kalp) alana hitab etmeyi gerektirir. Sonuçta Kur'an öğrenenlerde davranış değişikliği, manevi bir dönüşüm gerçekleşecektir. Yine Abdullah b. Ömer'in şu ifadeleri de lafız-mânâ bütünlüğünün gözetilmesi ve bilinçli bir Kur'an öğretimi olmasının önemi noktasında yoruma gerek kalmaksızın mesajı anlaşılabilir bir uyarıdır:

"Uzun bir ömür sürdürdüm, Bizden birine Kur'an'dan önce iman nasip olurdu. Bir süre nazil olunca sizin Kur'an'ı öğrendiğiniz gibi o süredeki helal ve haramları, bilinmesi gereken hususları öğrenirdi. Sonra, insanlar gördüm, onlardan birine imandan önce Kur'an veriliyor, o da Fâtîha'dan

⁷ İbn Mâce, Mukaddime, 9

sonuna kadar onu okuyor, fakat, ne emrettiğini, neleri yasakladığını ve neleri öğrenmesi gerektiğini bilmiyor, âdî hurmayı saçır gibi onu saçıyor.”⁸

Lafız-mânâ bütünlüğünde Kur’an öğretimi için bazı etkinlikleri kısaca belirtelim:

1. **Namaz Surelerini Anlayalım:** Öğrencilerin durumuna göre namaz surelerinin mealleri ezberletilebilir. Bu surelerin kısaca tefsirleri işlenebilir. İbadetlerdeki bilinç ve huzur açısından bu çalışma çok faydalı olacaktır.
2. **Koro İle Seslendirelim:** Duaların mealleri tahtaya yazılır veya yansıtılır. Ders hocasının vurgulu tonla birkaç defa okumasından sonra öğrencilerden koro halinde birkaç defa okumaları istenir. Sonraki derse kadar öğrenmeleri için süre verilir. Kısa olanlar için ders içinde de süre verilebilir.
3. **Güncel Değerler Çıkaralım:** Sure ve duaların mealinin örneklerle açıklaması yapılır. Öğrencilerden yapılan açıklamadan çıkardıkları güncel yorumları söylemeleri ve güncel değerler çıkarmaları istenir.
4. **Metin-Meal Okuyalım:** Sure veya duaların mealleri öğrencilerin gruplara ayrılarak karşılıklı metin-meal ezbere okunması sağlanabilir.
5. **Sıra Bende:** Her bir öğrenci bir dua cümlesinin ya da ayetin anlamını ezberden söyler. Sırayla meal okuma gerçekleştirilir.
6. **Bulmaca Soru-Cevap:** Sûrelerin meali okunduktan-açıklandıktan ve ezbere söylendikten sonra bulmaca ya da test çalışmaları yapılabilir.
7. **Araştırma Ödevi Vermek:** Bazı sure ve ayetlerin tefsiri başarılı ve kabiliyetli öğrencilere araştırma ödevi olarak verilebilir. Kısa ve özlü cümlelerle sınıfta anlatmaları istenebilir. Ya da yüzüne okunan bölümlerin anlamını önceden hazırlanan öğrenciler okuyup neler anlatıldığını beş-on maddede özetleyebilirler. Meal ve tefsir çalışmalarında, grup çalışması veya gruba araştırma ödevi de verilebilir.
8. **Kur’an Ayetlerine Dikkat Çekmek:** Yüzünden okunan bölüm veya sayfadan sonra, ya da hafızlık yaparken ilk ezberlenen (ham) sayfa dinlendikten sonra bazı ayetlere dikkat çekilebilir, anlamı üzerinde durulabilir.
9. **Sayfanın Anlamını Özetlemek:** Yüzünden okunduktan veya ezber dinlendikten sonra öğretmen sayfanın muhtevasını kısaca özetler, genel olarak sayfada nelerden bahsedildiğini birkaç cümleyle de olsa kısaca anlatır. Bu nedenle Kur’an hocasının öğretilecek, dikkat çekilecek veya bahsedilecek konuya bir ön hazırlık yapılması gerekir. Aksi takdirde kalıcı yanlışların temeli atılmış olur.
10. **Süre ve Âyetler Üzerinden Soru Sormak:** Sûre ve ayetlerin öne çıkan mesajları üzerinden sorular sorulabilir. Yüzüne okuma veya ezberden önce veya sonra, ya da arasında olabilir. Buna bir misal verelim: Sevgili Peygamberimiz bir defasında Übey İbni Kâ’b’e hitâben: “Ey Ebü’l-

⁸ Heysemî, I, 65

Münzir! Allah'ın kitabından ezberinde bulunan âyetlerden hangisinin daha büyük olduğunu biliyor musun?" sordular. O da: "Allâhü lâ ilâhe illâ hüve'l-hayyu'l-kayyûm" dedi. Bu cevabım üzerine Efendimiz (s.a.v.) eliyle Übey İbni Kâ'b'in göğsüne dokundu ve: "İlim sana mübarek olsun, ey Ebü'l-Münzir" buyurdular.⁹

11. **LCD Ekran Veya Kur'an Levhaları:** Şartları müsait olan kurumlarda LCD ekran-Kur'an levhaları ile ayet-i kerimelerin Arapçası ve anlamları birlikte verilir. Öğrencilerin dikkat çekmeleri sağlanır. Bu ayetler her hâlükarda öğrencinin okuduğu, ezberlediği veya ezberleyeceği ayetler olup dersinde okurken ilgisini çekecektir.
12. **Bilinçli Seçilen ve Okutulan Aşırılar:** Cemaatle kılınan namazlardan sonra veya belirli programlarda öğrencilerin hep aynı aşr-ı şerifleri değil de bilinçli olarak bir program dahilinde seçilen aşırılar okumaları sağlanır. Okunan aşırılardan anlamı öğrencilerle görsel veya işitsel olarak paylaşılır.
13. **Kur'an Muhtevâlî Söyleşiler:** Belirli periyotlara yayılmış, çok güzel tasarlanmış, sohbet tadında, öğrencileri bıktırmayacak, seviyelerine göre hikmetli ve feyizli, Kur'an gündemli söyleşiler gerçekleştirilebilir. Öğretmenlerin katkı verdiği veya misafir uzmanların geldiği söyleşiler öğrencilerin oldukça ilgisini çekecektir.
14. Öğrencilerimize Kur'an ahlakı kazandırılmasında, dini bilgi ve bilinç oluşumunda, dindarlık sürecine katkısı ve karakter inşasında lafız-mânâ bütünlüğünün gözetilmesinin, Kur'an'ın anlamını bilmenin veya ayetlerin mesajından haberdar olmanın etkisi büyüktür. Çünkü, Kur'an lafzı ve anlamıyla bir bütündür. Sağlıklı bir Kur'an eğitimi ise ancak bu bütünü korumakla mümkündür. Bu yöntem, Kur'an'ın indiriliş amacına en uygun yöntemdir.

⁹ Müslim, Müsâfirîn, 258